

Gyulai Gaál Endre festőművész

1904. V.11 – 1991. XII.31

Marosvásárhelyen született.

Édesapja Gaál László, édesanyja Watervliet Ida.

Kisgyermekkorát nővérével és bátyjával Marosvásárhelyen töltötte ahol édesapja főszolgabíró volt. Apját 1910-ben politikai okok miatt (Darabont korszak) elbocsátották, ekkor Pestre költöztek. 1914-ben újra a Háromszék-megyei Zabolára mentek, majd nemsokára a román betörés során házukat, vagyonukat elveszítve újra Pestre vándoroltak. Szülei a későbbiek folyamán laktak Miskolcon, Mohácson és utolsó éveiket leány testvérénél Szekszárdon töltötték.

Endre (Bandi) iskoláit ezért több helyen végezte, majd 1923-ban Pesten az Iparművészeti Főiskola festő szakosztályán végbizonysítványt kapott.

1923-ban nagykorúsították és szüleitől elválva önálló életet kezdett. Belépett a zsoldos hadseregbe, hogy a katonai szolgálat letöltése után állami segéllyel a Képzőművészeti Főiskolán majd rajztanári állást kapjon. Hadgyakorlaton azonban súlyosan megsebesült, kórházba került, majd leszerelték.

Már ekkor festett, verseket írt melyekből megélni nem tudott és egy évig dolgozott Walla Géza tündérmajori földbirtokos kerámia és díszmű gyárában, ahonnan egy márc. 15-i beszéde után elbocsátották. Sokat festett, de a művészetből megélni nem lehetett, így Dréhr Imre népjóléti államtitkár jóvoltából az Országos Társadalombiztosító Intézetnél segédtisztviselő állást kapott 1927-ben. Olaszországban az Intézet támogatásával az 1930-as években háromszor lehetett (Firenze, Velence, Róma) tanulmányúton, majd részben segítették az 1942-ben vásárolt nógrádverőcei műteremlakás megépítésében is, mely 1943. év végére készült el a Dévai utca 8 sz. alatt. A telket 1870 Hrsz. alatt Miklós Elemérnél vette. A házat a tiszafüredi Wagner Sándor építette, költségvetése 12089,30 pengő volt.

1943 áprilisában a fasiszta rendszer uralomra jutása utáni személyi ellentétek miatt, rokkant nyugdíjazták. A háborús időszakban azonban az intézet értékeinek megmentésében segédkezett, a gettóba behatolt és élelmet vitt be, életeket mentett meg.

Holdutastól hozott levelet a posta

Nagyon érdekes, értékes levelet kézbesített a posta ma-nap Verőcére Gyulai Gaál Endre festőművésznek. Feladója Neil Armstrong asztronauta, az első ember, aki a lábát a Holdra tette.

Érdeklődésünkre a művész elmondotta, hogy középiskolás korában fogadást kötött egy iskolatársával, hogy az ember még az ő életükben eljut egy másik égitestre. A jóbarát meghalt azóta, a művész mégis megnyerte a fogadást.

Még a holdraszállás előtt Gyulai Gaál Endre festett egy képet. Címe ez volt: „Ember

a Holdon”. A holdraszállás sikerén érzett örömeben elküldte ezt a képet Armstrongnak, aki most levélben köszönte meg az ajándékot.

„Fogadja hálás köszönetünket és elismerésünket festményéért. Nagy megtiszteltetésnek vesszük, értékénél és különlegességénél fogva. Társaimmal együtt köszönetem és elismerésem.

Oszinte híve:

Neil Armstrong”

Ez a levél kedvesebb a művész számára minden más elismerésnél.

sz. e. b.

Váci Napló újság, 1970 június 2

Műterem-látogatáson Gyulai Gaál Endrénél

Verőce egy része árnyas domboldalra húzódik föl. Házi sorában az érkezőnek azonnal föltűnik egy különlegesen megépített, hangulatos kis ház. Errefelé mindenki tudja, hogy itt lakik Gyulai Gaál Endre festőművész. Errefelé tudják...

Miért, hogy anny! külföldi siker után visszavonult? Talán az a baj, hogy jókor nem csatlakozott semmiféle új festői csoporthoz. Stílusát sem váltotta át a mai divatos irányzat egyikére sem, nem absztrakt, nem nonfiguratív és nem is hisz ezek magasabbrendűségében. Így nem kapcsolódhat utána, ez idő szerint nem divatos.

Megjárta Leningrádot, Velencét, Firenzét, Rómát, Nápolyt, Prágát, Bécsét és Párizst is — festményei tanúskodnak újáról. A kint készült vázlatok itthon, a verőcei magányban kerültek vászonra.

A Fehérhegyen görkötötte meg a Kapló asszonyok alakjait, a kismarosi árterületről való a Pihenő szénagyűjtő, Szokolya mellett meg krumpiszedők voltak modeljei.

A képek a konyhából kerül-

tek elő. Ezt használja most kepraktárnak. Talán most lenni lehetőség — Vácott a múzeum mellett a Görög templom és a Cifrakert is a képzőművészet otthona lett —, hogy ezeket a képeket láthassák az érdeklődők.

Különös, megdöbbentő szimbolizmus árad készülő új képeiről. Elűt ez Böcklin régebbi, de Picassó újabb szimbolizmusától is. A néző azt hiszi, hogy Szentháromság-kép készül, de a szárnyas galamb helyett itt egy keselyű tárja szárnyát repülésre. Így beszél róla:

— Ezek óta foglalkoztat, hogy korunk nagy szellemi rajzadását a múlt nagy hasonló áramlatával párhuzamba állítva, a jelent a múltba visszavetítve, végül az eseményeket az igazsághoz viszonyítva mutassam meg. Régi vallásos jelképet használok fel keretül, és az egyes jelképi alakokat mondanivalómnak megfelelően analóg történelmi személyekkel helyettesíttem. A mű címe: „Örök szimbólum” lesz.

— Nem gondolja, hogy az ilyen szimbolista képek magyarázatra szorulnak, ami a közönség előtt kárára lehet?

— En ritmust, harmóniát érzek az emberi történelemben, amelyben a szellemi mozzanatok követik egymást, hasonlóság van köztük. Ez az alapja a világ harmóniájának, amit a művészek keresnie kell! Korunk lázas, hajszolt embere idegenkedik az ilyen megmondandó festészetől, ez az oka talán, hogy ma kevés a szimbolista festmény — fejezi be fejtegetését maga faragta karszékeiben.

Szász Ernő

Váci Napló újság, 1978 május 31